

Ocak 1918 Tarihli Rapora Göre Dobruca'nın İdari, Siyasi ve Demografik Yapısı*

Administrative, Political and Demographic Structure of Dobruca According to the Report Dated January 1918

Süleyman ÖZBEK** - Tekin ÖNAL***

Öz

Osmanlı Devleti, XIX. yüzyılın başından itibaren coğrafi daralma, nüfus hareketliliği (göç) ve iskân gibi sebeplerle ülkenin ihtiyaç duyduğu bölgeler hakkında raporlar hazırlatmış ve bu raporlar doğrultusunda yeni politikalar uygulamıştır. Stratejik konumu ve Müslüman nüfusun yoğun yaşadığı bir yer olması dolayısıyla, Dobruca da bu politikaların uygulandığı coğrafyalardan birisi olmuştur. Dobruca hakkında değişik dönemlerde birçok rapor hazırlanırken, I. Dünya Savaşı zamanında bu raporların sayısı daha da artmıştır. Tıpkı Romanya ya da Bulgaristan gibi, Osmanlı Devleti de Dobruca ile ilgili tasarrufla bulunabilmek için çalışmalar yaparken, 1918'de bu çalışmaların yoğunlaştığı görülmüştür. Bu çalışmalardan birisi de Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Kütüphanesi'nde bulunan ve matbaa-i askeriye tarafından 1334 (1918)'te basılan "Dobruca Kit'asının Ahvâl-i İdariyye ve İhtimaiyyesi" adlı rapordur. Raporda, bir yandan Romenlerin Müslüman nüfusu göçe zorlaması, diğer yandan Bulgarların Dobruca'ya yerleşme arzusu anlatılırken, verilen nüfus istatistikleri dikkat çekmektedir. Savaş sırasında Dobruca'nın önemli bir cephe haline gelmesi, Müttefik devletler tarafından işgali, farklı idari teşkilatların kurulması da raporda anlatılan önemli bilgilerdendir. Raporun hazırlanmasındaki en önemli neden ise Dobruca'nın yeniden Osmanlı Devleti'ne bırakılması ihtimaline karşı, burada oluşturulacak idari teşkilatlanmanın ne şekilde olacağını belirlemesidir.

Anahtar Kelimeler: I. Dünya Savaşı, Balkanlar, Osmanlı Devleti, Romanya, Bulgaristan, Dobruca

Abstract

Starting from the beginning of the ninetieth century, the Ottoman State officials prepared reports on the regions, where there's need, regarding their geographical constriction, population movements (migration) and settlement status, and implemented new policies in line with these reports. Because of its strategic location and the Muslim population is a place to live in, so Dobruja is one of the geographical regions where these policies are applied. While numerous reports were filed on Dobruja in different periods, the number of these reports increased during the World War I. Just as Romania or Bulgaria, the Ottoman Empire was also spending effort

* Makale Geliş Tarihi: 06.09.2017 Kabul Tarihi: 18.09.2017

** Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü,
E-mail: sozbek@gazi.edu.tr

*** Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Tarih Bölümü,
E-mail: tekin_onal@hotmail.com

Gazi

Akademik

Bakış

261

Cilt 11

Sayı 21

Kış 2017

to have authority on Dobruja, while these efforts were intensified in 1918. One of the studies carried out within the scope of these efforts is the report named “Dobruca Kit’asının Ahvâl-i İdariyye ve İctimaiyyesi” (The Administrative and Social Status of Dobruja Land), which was published by the military publishing house in 1334 (1918) and is preserved in Library of the Department of Ottoman Archives. While the report describes the Romanians’ forcing the Muslim population to migrate on one hand, and Bulgarians’ desires of being settled in Dobruja on the other hand, the given statistics regarding the population draws attention. Dobruja’s becoming an important front during the War, its occupation by the allied countries, establishment of various administrative organizations are also demonstrated important information described. The most important factor that caused the preparation of the Report was determining the structure of the administrative organization to be settled here, regarding the possibility of Dobruja’s being left to Ottoman State again.

Key Words: World War I., The Balkans, The Ottoman State, Romania, Bulgaria, Dobruja

Giriş

Bu çalışma, Enver Paşa tarafından hazırlattırıldığı düşünülen, Başbakanlık Osmanlı Arşivi’nde 3473 numara, 956.07 DOB tasnifi ile kayıtlı, Ocak 1918 (Kanun-ı Sani 1334) tarihli, 29 sayfa ve 4 sayfalık ekli rapora dayanmaktadır.¹ Osmanlı Devlet, XIX. yüzyıldan itibaren göç, iskân gibi çeşitli nedenlerle, birçok bölge için raporlar hazırlatmıştır. Bu bölgelerden birisi de Dobruca Sancağıdır.

Dobruca, Karadeniz ile Tuna Nehri arasında kalan ve Bulgaristan sınırına kadar uzanan geniş toprakların adıdır.² Dobruca’nın batısında ve kuzeyinde Tuna ve bunun kollarından Lom ve Pravadi, doğusunda Karadeniz, güneyinde Deliorman yer alır.³ Türklerin buraya ilk yerleşmeleri M.Ö. VII. yüzyılda İskitlerin bölgeye gelmesiyle başlamıştır. İskitlerden sonra Hunlar, Kıpçaklar, Peçenekler ve İtil Bulgarları bölgede hâkimiyet kurmuşlardır. Dobruca’nın İslamiyet’le tanışması ise 1263-1264 yıllarında II. İzzeddin Keykavus döneminde olmuştur.⁴ Dobruca’da Osmanlı hâkimiyeti, Yıldırım Bayezid’in 1392’de Eflak Voyvodasını vergiye bağlaması ve 1396’da kazanılan Niğbolu Savaşı’yla başlamıştır.⁵ Ancak 1402’deki Ankara Savaşı yenilgisinden sonra bölge elden çıkmıştır.⁶

Siyasi tarihini belirleyen en önemli unsuru, stratejik konumu olan Dobruca, Balkanlar, Kafkaslar, Rusya ve Anadolu coğrafyaları arasındaki bir

- 1 BOA, Dobruca Kit’asının Ahvâl-i İdariyye ve İctimaiyyesi, Matbaa-i Askeriyye, Dersaadet 1334, Dobruca Raporu, Demirbaş No: 3473, Tasnif No: 956.07 DOB. (Bu dipnottan itibaren adı geçen rapor, Osmanlı Arşivi Kütüphanesi’nde olduğu gibi DOB şeklinde kısaltılarak verilecektir).
- 2 M. Naci Önal, “Romanya Türklerine Bakış” *Türk Dünyası Araştırmaları*, Sayı 93, Ankara 1994, s. 177.
- 3 Kemal H. Karpat, “Dobruca”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 9, İstanbul 1994, s. 482.
- 4 Ömer Metin, Atatürk Dönemi Türkiye-Romanya İlişkileri (1923-1938), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2011 (Yayımlanmamış Doktora Tezi), s. 169.
- 5 Osman Horata, “Romanya Türkleri”, *Yeni Türkiye*, Türk Dünyası Özel Sayısı II, Yıl 3, Sayı 16, Ankara 1997, s. 1862.
- 6 Önal, a.g.m., s. 179.

kavşak noktada olması dolayısıyla, tarih boyunca birçok kavmin hâkimiyet mücadelesine sahne olmuştur. Dobruca'nın bu stratejik özelliği Osmanlı Devleti tarafından da kullanılmış, Lehistan ve Rusya'ya yapılan seferlerde bu bölge tercih edilmiştir.⁷ 1416'da Çelebi Mehmed'in Dobruca kaleleri ve Eflak'ı fethiyle başlayan⁸ ve Dobruca'nın geri alınmasını hedef alan ikinci harekât, 1417'de kesin olarak son bulmuştur.⁹ Bu dönemde halk eşkinici, müsellemler, cambaz, tatar gibi sınıflara ayrılmış ve askeri amaçla istihdam edilmiştir.¹⁰

Osmanlı Devleti'nin uyguladığı iskân politikaları sayesinde bölge halkının çoğunluğunun Müslüman Türklerden oluşması sağlanmıştır. Özellikle Tanzimat devrinde muhacir durumuna düşen Müslim ya da gayrimüslim Osmanlı tebaası Anadolu ve Balkanlar'da boş, verimli ve problemsiz mahallere yerleştirilmiştir. Asayişin temini, vergilerin artırılarak düzenli bir şekilde toplanmasının sağlanması, orduya asker alımının yeterli hale getirilmesi gibi amaçlar iskân politikasının diğer bir boyutunu teşkil etmiştir. Meseleyi, refah seviyesini yükselterek, insani bir hayat sürdürmeyi sağlayıcı yöntem olarak ele alan Osmanlı Devleti, Çukurova, Uzunyayla, Konya Ovası ve Dobruca gibi geniş ve verimli arazilerin yeniden şekillenmesini sağlamak istemiştir.¹¹

Dobruca'da Hâkimiyet Mücadelesi

Dobruca, XVIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Türk-Rus mücadelesinin önemli noktalarından birisi olurken, bölgenin sık sık işgale uğraması demografik yapısını olumsuz yönde etkilemiştir.¹² Dobruca'da uzun zaman süren Osmanlı hâkimiyeti, 1768-1774 Rus savaşıyla birlikte sarsılmaya başlamıştır. Bu savaş esnasında Rus orduları Tuna Nehri'ni aşarak Dobruca'ya büyük zarar vermişlerdir. Savaş sonunda imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması ile bölgeye yayılmaya başlayan Ruslar, 1792 yılında yapılan Yaş ve 1812 yılında yapılan Bükreş antlaşmalarıyla Dobruca'yı daha yakından tehdit etme imkânı bulmuşlardır. Bu tarihten itibaren Türk unsuru bölgeden göçme mecbur edilmiş ve 1853'te başlayan Kırım harbi sırasında Dobruca, Ruslar tarafından işgal edilmiştir. Ancak 1850'de imzalanan Paris Antlaşması hükümlerine göre Ruslar, Tuna kıyılarına çekilmek zorunda kalmıştır.¹³ Bu arada 1856'da otonomilerini kazanan Eflak ve Boğdan prenslikleri birleşerek, 24 Eylül 1859'da Romanya Prensiği adını almışlardır.¹⁴ 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi sonunda

7 Karpat, a.g.m., s. 482.

8 Yusuf Uralgıray, "Romanya'da Türk ve İslam Kültürü (Dobruca'nın Dünü, Bugünü ve Yarını)", *Doğu Dilleri*, C. 2, S. 4, Yıl 1981, s. 301.

9 Halime Doğru, *XIII.-XIX. Yüzyıllar Arasında Rumeli'de Sağ Kolun Siyasi, Sosyal ve Ekonomik Görüntüsü ve Kozluca Kazası*, Anadolu Üniversitesi Yay., Eskişehir 2000, s. 49.

10 Karpat, a.g.m., s. 483.

11 Abdullah Saydam, "Tanzimat Devri'nde Dobruca'da İskân Faaliyetleri", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 7, Yıl 1992, s. 199.

12 Saydam, a.g.m., s. 200.

13 Karpat, a.g.m., s. 484-485.

14 Fahir Armaoğlu, *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)*, TTK Yayını, Ankara 1997, s. 183.

Gazi

Akademik
Bakış

263

Cilt 11
Sayı 21
Kış 2017

imzalanan Berlin Antlaşması'yla Dobruca üzerindeki Osmanlı hâkimiyeti son bulmuş ve Dobruca'nın kuzeyi yeni kurulan Romanya'ya, güneyi ise üçe ayrılan Bulgaristan'a verilmiştir.¹⁵

Dobruca, Ocak 1918 tarihli raporun hazırlandığı döneme kadar, bu yeni idari yapı içinde varlığını sürdürmüştür. Bu rapora göre, Romanya idaresine terk edilen Kuzey Dobruca'nın %63,7'sini, ekseriyeti Türkler olmak üzere, muhtelif unsurlar oluşturmakta, bölgede 93.000 civarında Müslüman Türk yaşamaktadır. Yine rapordan, Romen hükümetinin uyum içinde yaşamaya yanaşmadığı muhtelif unsurlara yönelik türlü zorluklar çıkardığı da anlaşılmaktadır. Bu unsurları siyaseten ve hukuken tanımayan Romanya hükümeti, Dobruca'yı evvela hususi komisyonlarla, ardından da imtiyazlı kanunlarla idare etmiştir. Bu dönemde Romen hükümetinin tek amacı Dobruca'da Romen unsurunu artırmak olmuş, bunun için de her yıl Dobruca'ya Romanya'nın başka taraflarından muhacirler getirmiştir. Mal ve mülkünü satıp göç edenlerle birlikte tapulu arazilerini muhacir Romenlere vermek zorunda kalanlar da olmuştur. Böylece bölgedeki nüfus çoğunluğunun Romenler lehine değişmesi sağlanmıştır. Çünkü göç edenlerin yerlerine Romenler ve Bulgarlar yerleşmiştir. 1905'te yapılan nüfus sayımında Dobruca ahalisinin %48'i, 1910'da ise %55'i Romenlerden oluşmuştur.¹⁶ Bu sırada idari anlamda Köstence ve Tulça sancaklarını içine alan Dobruca'nın nüfus istatistiği aşağıdaki gibidir:¹⁷

Milleti	Köstence Sancağı	Tulça Sancağı	Dobruca Yekûn-ı Umumî
Romen	109713	58432	168145
Türk	007686	03351	011037
Tatar	023208	02160	025368
Bulgar	022345	29633	41978
Rus	000502	15282	15784
Lipoven	001601	13734	15335
Rum	005198	04721	09919
Alman	004100	04110	08210
Çingene	003352	01865	05217
Musevi	001557	02828	04384
Gagauz	-----	03758	03758
Ermeni	001978	00973	02951
İtalyan	00480	01027	01507
Anasır-ı sair	001534	1350	02884
	183254	143223	326477

15 Karpat'a göre, bu yıllarda kuzeyin yaklaşık %65'ini, güneyin yaklaşık %80'ini Müslüman Türkler oluşturmuştur. 1910'da bu rakamlar kuzeyde %30'a, güneyde ise %40'a kadar gerilemiştir. Karpat, a.g.m., s. 485.

16 DOB, s. 3.

17 DOB, s. 4.

Dobruca'dan göçler 1910'a kadar yoğun bir şekilde devam etmiştir. 1882'de Kuzey Dobruca, 1914 ve 1921'de Güney Dobruca için çıkardığı uyruklu ve toprak kanunlarıyla Türklere ait toprakları ele geçiren Romanya, bu topraklara yeni ve büyük köyler kurmuştur.¹⁸ Dobruca'da ekilebilir 615.819 hektar arazinin mevcut olup, bu arazinin 392.786 hektarının Romenler, 223.533 hektarının ise diğer milletlerin tasarrufunda bulunduğu, buna göre arazinin 3/2'sinin Romenler elinde olduğu da adı geçen rapordan anlaşılmaktadır.¹⁹

Karadağ'ın 8 Ekim 1912'de Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmesiyle başlayan I. Balkan Savaşı, bölge siyasi haritasının yeniden çizilmesine neden olmuştur. Osmanlı Devleti, savaşın mağlubu olarak 30 Mayıs 1913'te Londra Antlaşması'nı imzalamış ve Makedonya, Arnavutluk ve Midye-Enez hattına kadar Trakya topraklarının hâkimiyetini kaybetmiştir. Bu antlaşmayla yeni sınır Midye-Enez hattı olarak belirlenirken, Edirne de elden çıkmıştır.²⁰ Ege adaları için de Avrupalı devletlerin vereceği karar kabul edilmiştir.²¹ Bu konudaki karar, 14 Şubat 1914'te verilmiş ve Meis hariç 12 Ada İtalya'ya, Gökçeada ve Bozcaada hariç bütün Adalar Denizi adaları Yunanistan'a bırakılmıştır.²²

Osmanlı Devleti, bu savaşla birlikte Rumeli'deki topraklarının tamamına yakını kaybederken, savaşın tarafları toprak paylaşımı konusunda ihtilafa düşmüşlerdir. Toprak dağılımının Bulgaristan lehine olması Sırbistan ve Yunanistan'ı rahatsız etmiş, Balkanlar'da gerilim yeniden tırmanmıştır. Yunan ve Sırp kuvvetlerinin Bulgaristan'a saldırması II. Balkan Savaşı'nı başlatırken, zaten yorgun olan Bulgar ordusu büyük hezimetle uğramıştır. Tarafsız kalan Romanya da 300.000 kişilik bir kuvvetle Silistre ve Plevne'yi işgal etmiştir.²³ Öte yandan Babiâli darbesiyle yönetimi ele geçiren İttihat ve Terakki yöneticileri de fırsattan istifade ederek, Edirne'yi geri almayı düşünmüştür. Ancak İngiltere, verdiği notayla Osmanlı ordularının Midye-Enez hattını geçmemelerini ısrarla istemiştir. Hatta Dışişleri Bakanı Edward Grey, yaptığı bir konuşmada Osmanlıların bu hareketle sadece Trakya'yı değil, İstanbul'u bile kaybedebileceklerini söylemiştir. Bu sırada Ruslar ise Edirne'nin geri alınması konusunda Osmanlı Devleti'ni desteklemiştir.²⁴ Osmanlı Devleti, 22 Temmuz'da Bulgaristan'dan Edirne'yi geri alırken,²⁵ Avrupalı devletler bu durumu kınamaktan başka bir şey yapamamıştır. Tüm cephelerde yenilen Bulgarların barış talebi üzerine, 10 Ağustos 1913'te Bükreş Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşmayla Bulgaris-

18 Müstecip Ülküsal, *Dobruca ve Türkler*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1987, s. 30.

19 a.g.r., s. 5.

20 Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılâbı Tarihi*, C. II, Kısım II, TTK Yayınları, Ankara 1983 s. 245-248.

21 Bilal N. Şimşir, *Ege Sorunu I*, TTK Yayınevi, Ankara 1976, s. 651-654.; Bayur, a.g.e., s. 306.

22 Cezmi Eraslan, "Bir Dev'in Çöküşü: Osmanlı Devleti'nin Sonu", Durmuş Yalçın vd., *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-I*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2005, s. 65.

23 Eraslan, a.g.e., s. 65.

24 Cemal Paşa, *Hatırat (1913-1922)*, Haz. Ahmet Zeki İzgöer, Nehir Yayınları, İstanbul 2006, s. 18.

25 Bayur, a.g.e., s. 425.

tan, Güney Dobruca'yı Romanya'ya; Güney Makedonya ve Batı Trakya'nın büyük kısmını Yunanistan'a; Manastır ve Üsküp çevresini de Sırbistan'a bırakmak zorunda kalmıştır. Böylece Romanya ile Bulgaristan arasında Dobruca sorunu ortaya çıkmıştır.²⁶ Berlin Antlaşmasıyla birlikte iki idari kısma ayrılan Dobruca, bu tarihte tekrar birleştirilerek, 1940'a kadar Romanya idaresinde kalmıştır.²⁷

Bükreş Antlaşması, Balkanların yeni statüsünü ortaya çıkarırken, Osmanlı Devleti de 29 Eylül 1913'te Bulgaristan'la İstanbul Antlaşması'nı imzalamış ve Edirne, Kırklareli, Dimetoka'yı sınırlarına dâhil etmiştir.²⁸ Ayrıca 14 Kasım'da Yunanistan'la Atina Antlaşması'nı imzalayan Osmanlı Devleti, Girit'in Yunanistan'a bırakılmasını kabul etmiştir.²⁹

Osmanlı Devleti'nin hazırlattığı Dobruca raporuna göre, Güney Dobruca'da Bulgarlara göre 350.000, Romenlere göre ise 285.760 kişi yaşamaktaydı. Bu nüfusun çoğunluğunun Müslümanlardan, kalanların bir kısmının Bulgarlardan, 10.000 kadarının da Romenlerden oluştuğu anlaşılmaktadır. Bu durum Romen hükümetinin dikkatini çekmiş, ancak I. Dünya Savaşı'nın başlaması Dobruca'da yeni bir muhacir siyasetinin uygulanmasına fırsat vermemiştir.³⁰ Aynı raporda Dobruca'da Müslüman ahalinin Romenlerle, diğer unsurlara nispeten, daha fazla kaynaştığı da vurgulanmıştır. Müslümanlar, nüfus bakımından ekseriyeti teşkil ettikleri köylerde birer mektep açmışlar, ancak öğretmen yokluğundan çocukların eğitimleri eksik kalmıştır. Romen hükümetinin bazı çocukları kendi okullarında devama mecbur tutması ise eğitilmiş Müslüman çocukların azalmasına sebep olmuştur. Zaten Müslüman köylerindeki okulların birçoğunun savaş sırasında yanmış ve yıkılmış olmasına rağmen, bu okullar türlü gayretlerle tamir edilmiş ve çocukların eğitimi için uygun hale getirilmiştir.³¹ Raporda Müslüman ahali arasında toplum kurallarına pek riayet etmeyenlerin de varlığından söz edilmektedir. İçki ve kumarın Müslüman gençleri arasında oldukça yayıldığı, içkinin çoğu zaman gizli içilmesine rağmen, kumarın umumi yerlerde oynandığı ve kız kaçırmaya âdetinin köylerde halen görüldüğü de anlaşılmaktadır.³²

Osmanlı Devleti'nin hazırlattığı bu raporlara benzer raporları Romanya ve Bulgaristan'ın da hazırlattığı görülmüştür. Bulgarlar bölgeye askeri tetkik heyetleri göndermiş ve demografik yapı hakkında bilgi toplanmasını sağlamak

26 Eraslan, a.g.e., s. 65.

27 Hüseyin Ağuiçenoğlu, "Ak Toprak"la Dobruca Arasında. Dobruca Müslüman Türk Basımında Hicret Konusunda Yapılan Tartışmalar", *Osmanlı Araştırmaları (The Journal of Ottoman Studies)*, XXII, 2003, s. 61.

28 Antlaşmanın tam metni için bkz. Nihat Erim, *Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri*, Cilt 1 (Osmanlı İmparatorluğu Andlaşmaları), TTK Basımevi, Ankara 1953, s. 457-476.

29 Erim, a.g.e., s. 477-488.

30 DOB, s. 5.

31 DOB, s. 6.

32 DOB, s. 6-7.

istemiştir. Osmanlı'nın bölgede bulunan Alman kumandanlıklarından ve belediyelerde yer alan nüfus kayıtlarından yararlandığı görülürken, Bulgarların köyleri tek tek gezerek bu raporları hazırladıkları anlaşılmaktadır.³³

Romanya'nın Harbe Girişi ve Dobruca'nın Durumu

Osmanlı Devleti'nin bölge ile ilgili raporlar hazırlatmasındaki en önemli etkenlerden birisi Ağustos 1916'da Romanya'nın İtilaf Devletleri safında I. Dünya Savaşı'na katılması ve Avusturya'ya saldırması üzerine, Almanya ve Avusturya'dan gelen yardım talebidir. Bu talep, 15. ve 20. Tümenlerden oluşan 27.000 kişilik 6. Kolordu ile daha sonra bu kuvvetlere eklenecek olan 26. Tümen'in Romanya'ya gönderilmesiyle karşılık bulmuştur. Ayrıca savaş sonunda Dobruca ile ilgili kararlar alınırken, buradaki Müslümanların haklarının korunması amaçlanmış ve bölgenin durumu önceden incelenmek istenmiştir.³⁴

Romanya'nın savaşa dâhil olması Dobruca'yı da etkilemiş, harbin başlamasından bir hafta sonra Türk, Tatar, Bulgar ve Almanlar arasından zekâ ve dirayetçe tanınmış kişiler Romanya dâhiline sevk edilmiştir. Romanya cephesinin düşmesi üzerine, ordunun geri dönüş yolunda bulunan mahallerde ahali ve hayvanlar tahliye edilmiştir. Romen ordusu içindeki Müslüman askerlerin müttefikler safına katılması sırasında ise Müslüman köyleri yağma edilmiş ve bazı yerlerde insanlık dışı muameleler görülmüştür. Buna benzer uygulamalar Köstence'ye üç saat mesafede bulunan 90 haneli Piroli'nin evvela Bulgarlar tarafından zapt edilmesi, ardından da Romenlerin taarruzu üzerine görülmüştür. 87 hanesi Müslüman, 3 hanesi de Romenlerden oluşan köye giren Romen süvari birlikleri, evlerinde saklanan 32 Müslümanı Bulgarlarla işbirliği yaptıkları gerekçesiyle kurşuna dizmişlerdir. Romen ordusu geri çekilirken köylerinden zorla çıkarılan kişilerin sayısının, harpten sonra sevk edilenlerle beraber 25.000 civarında olduğu anlaşılmaktadır.³⁵

Romanya ordusunun hezimete uğramasının ardından Güney Dobruca İttifak Devletleri tarafından işgal edilmiş ve kısa sürede Köstence-Çernavuda hattına kadar bütün topraklar ele geçirilmiştir. Bu esnada Türk ve Alman askerlerinin güzergâhına yakın olan köyler dışında, Bulgarların geçtiği mahallerde Romen ve Müslüman köyleri ikinci defa yağmaya maruz kalmıştır. Romanya'nın göçe mecbur ettiği köylülere geri dönebilenler bu defa Bulgarlar tarafından, ellerinden araba ve hayvanları alınmak suretiyle, gaspa uğramışlardır. Güney Dobruca'nın Köstence ve Mangalya havalisinde bulunan münferit Bulgar köyleriyle, Silistre'den Tuna sahiline uzanan diğer Bulgar köyleri saldırılardan korunmuştur. Dobruca'daki müttefik ordularının çoğunluğu Bulgarlardan

33 Şeyda B. Sayılır, "Dobruca'da Türk Varlığı ve Birinci Dünya Savaşı Esnasında Hazırlanan Rapor Üzerine Kısa Bir Değerlendirme", *TURAN Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 32, Yıl: 2016, s. 53.

34 Sayılır, a.g.m., s. 53.

35 DOB, s. 7.

Görüş

Akademik
Bakış

267

Cilt 11
Sayı 21
Kış 2017

oluştığı için, Bulgarlar harp depolarının muhafazası ve ordunun ihtiyaçlarını temin etmek amacıyla Güney Dobruca'nın hemen her köyünde birer müfreze veya birkaç nefer asker bırakmışlardır. Bulgar askerleri buldukları köylerde İslam ahalisinin namusuna tasallut etmekten de geri durmamıştır. Bu durum karşısında Osmanlı ordusu karargâhına yakın olan köylüler emniyetlerinin sağlanmasını talep etmişler ve bu talep derhal yerine getirilmiştir. Köstence-Çernavuda hattının kuzeyinde yaşananlar ise Güney Dobruca'da geçen olaylara nispetle çok daha kötüdür. Bulgar orduları 350 hanesi Müslüman, 5 hanesi Bulgar, kalanı ise Romenlerden müteşekkil 1100 haneli Hayrsuh Kasabası da dâhil olmak üzere, birçok köyü yağma ederek yakmışlardır. Bu feci duruma, Romen ve Rus ordularının buralarda barınmasına fırsat vermemek sebep olarak gösterilmiştir. Yakılan bu köyler boşaltıldıktan sonra, buralar Romen, Rus ve Sırp askerleri tarafından işgal edilmiştir.³⁶

Dobruca'da Alman İdaresinin Kurulması

Bükreş ve İbrail'in düşmesi üzerine, Dobruca'daki müttelik askerleri ileri hareket emri almış ve Mahmudiye, Tulça, İsakça, Maçinen gibi yerler Romen ve Rus işgaline maruz kalmıştır. Öte yandan Bulgar hududundan Köstence-Çernavuda hattına kadar Dobruca'nın birçok bölgesinde tesis edilen Bulgar idaresi Kuzey Dobruca'ya da yayılmış ve Dobruca 5 Kanun-i Sani 1332 (18 Ocak 1917)'ye kadar Bulgarların idaresinde kalmıştır. Bu tarihte Alman ve Bulgar başkumandanlıkları arasında Peles mevkiinde imza edilen anlaşma gereğince kuzey ve güney Dobruca'nın merkez kısımları ayrılarak Alman idaresine geçmiştir. Bu kısım, Bükreş Antlaşması'yla Romanya'dan Bulgaristan'a geçen mahaller ile Kuzey Dobruca'da idaresi Bulgarlar'da olan, doğuda Dolujman haricinden başlayarak batıda Tuna Nehri kenarında Ostrov kasabasına kadar olan hattın kuzeyinde kalan Tulça Sancağını içine alır.³⁷

Merkezî Dobruca'da Almanların sivil memurları ya da müstakil bir idare merkezleri olmamış, Köstence'deki menzil müfettişliğinde kararlaştırılan emirlere uyarak, buradaki askeri memurlar vasıtasıyla işler yürütülmüştür. Bu noktada Almanlar en fazla Bulgarlardan yardım almışlar ve onların Silistire, Tutrakan, Balçık gibi yerleri işgal etmelerine ses çıkarmamışlardır. Kuzey Dobruca'da hâkimiyet mücadelesi Bulgarlar için muvaffakiyet siyaseti haline gelirken, bu bölgeyi 80.000 kişilik Bulgar ordusunun müdafaa ettiği de anlaşılmaktadır. Velhasıl Kuzey Dobruca günlük işgallere uğrayan ve sürekli harp mıntıkası ilan edilen bir coğrafyaya dönüşmüştür.³⁸

Alman idaresine geçen merkezî Dobruca, 6 kaza, 47 nahiye ve 203 köyden müteşekkil olan Köstence Sancağına inhisar eylemiş ve Köstence de;

36 DOB, s. 8-9.

37 DOB, s. 9-10.

38 DOB, s. 10-11.

Köstence, Mecidiye, Kocalak, Hayrsuh, Kuzgun ve Karaemir olmak üzere altı mıntıkaya ayrılmıştır. Mıntika merkezine yüzbaşı rütbesinde bir kumandan atanırken, yanlarına da mevki kumandanı namıyla birer yardımcı tayin olunmuştur. Bunların hepsi merkezî Dobruca'da askerlik işlerine nezaret etmek üzere, Köstence'de bulunan Menzil Müfettişliğine bağlanmıştır. Menzil Müfettişinin miriliva ya da miralay rütbesinde, askeri amirlerden birisinin olması kararlaştırılırken, Dobruca'daki tüm askeri memurların Menzil Müfettişliğine tabi olması uygun görülmüştür.³⁹

Sancak dâhilindeki mühim bucaklara mülazım rütbesinde birer zabıt ile 5-6 asker yerleştirilmiştir. Mıntika merkezleri ile nahiyelerdeki zabitanın yanına levazımı kadar vazifeli memur tayin edilerek, bu kişiler savaş halinde olması muhtemel her türlü muameleleri gerçekleştirmekle mükellef kılınmıştır. Ayrıca belediye reislerinin, Köstence hariç, yerli halk arasından seçilmesi ve mahalle sakinlerinden birer yardımcı tayin olunması karara bağlanmıştır. Bununla birlikte Köstence belediye reisi yardımcısına 600, diğer kasabalarda ise belediye reislerine 300-400 Frank maaş bağlanması uygun görülmüştür. Muhtarlar ise seyyanen 50'er Frank maaş almaktadır.⁴⁰

Almanlar harp dolayısıyla Dobruca'da idari işleri basit şekillerde icra etmişlerdir. Buna göre, yapılması mümkün olan tüm hükümet işleri belediyeler vasıtasıyla gerçekleştirilmiş, vergi toplama, nüfus işleri, barındırma işleri, hayvan ve zahire alım satımı bu işlerden sayılmıştır. 1917'de 699.801 Ley gelir toplanırken, 662.895 Ley harcanmıştır. Öte yandan büyük yerleşim yerlerinde emniyet genellikle askerler tarafından sağlanırken, kasabalarda polis, köylerde ise gece bekçileri görev yapmıştır. Buralarda sıkıyönetim uygulandığı için, akşam saat 9'dan sonra dışarıda gezmek yasaklanmıştır. İnsanlar bir yerden başka bir yere gitmek için kumandanlıklardan belge almak zorunda kalmış, belgesi olmayan ve başka bir yere gitmeye çalışanlara 500 Ley'e kadar ceza kesilmiştir. Bunun yanında hırsızlık gibi durumlarda menzil kumandanlığı ile nahiyelerdeki zabitanın takdirine göre para veya hapis cezaları verilmiştir.⁴¹

Merkezî Dobruca'da yaşayanlara Almanlar tarafından hüviyet vesikası verilirken, bu vesikada doğum ve vatandaşlık bilgileri yer almıştır. Müslüman halkın dini ve mezhebi ile ilgili işleri ise Köstence'deki müftü ve kadı tarafından yapılmıştır. Almanlar adli işleri ise Köstence'de bulunan mahkeme vasıtasıyla yürütmüş, burada da yalnızca müttefik devletlerin tebaasına ait davalara bakılmıştır. Öte yandan Merkezî Dobruca'da Romen tebaasından olan Müslüman, Bulgar ve Almanların okulları eğitim faaliyetlerini yürütürken, bunların bazılarının ihtiyaçları Almanlar tarafından karşılanmıştır.⁴²

39 DOB, s. 11-12.

40 DOB, s. 12.

41 DOB, s. 12-15.

42 DOB, s. 15.

Görüş

Akademik
Bakış

269

Cilt 11
Sayı 21
Kış 2017

Dobruca'nın işgali sırasında ziraat ve sanayi malzemeleri müttefik devletlerin ihtiyaçları için yağma edilmiştir. Daha sonra Alman ve Bulgarlar kendi idareleri dâhilinde, asker ve köylü halkı kullanarak, zirai üretim gerçekleştirmiştir. Ancak köylülerin angarya usulüne göre çalıştırılması, bazı Müslüman köylerinde insanların kendi işlerini yapamayacak hale gelmelerine sebep olmuştur. Almanlar ihtiyaç fazlası araziyi köylülere kiraya vermiş ve bu suretle 700.000 Ley kazanmışlardır. Ayrıca burada çıkarılan çeşitli madenler de Almanlar tarafından işletilip kazanç elde edilmiştir. Yalnız petrol satışından elde edilen gelir müttefik devletler arasında paylaşılmıştır.⁴³

Dobruca Üzerinde Bulgar Emelleri

Baştan itibaren Dobruca bölgesinin kendilerine ait olduğunu iddia eden Bulgarlar, İttifak Devletleri'nin burayı işgal etmesinden itibaren de Dobruca'nın Bulgaristan'a ilhakı için yoğun propaganda faaliyetleri içerisine girmişlerdir. Dobruca'ya dair Bulgarların lehine olabilecek herhangi bir delil bulmak birçok Bulgar'ın esas vazifesi haline gelmiştir. Üniversite hocaları, yazarlar, gazeteciler ve birçok kimse bu anlamda yazılar yazmaya özen göstermiştir. Bu yazılardan Heyet Mecmuasında çıkmış olanları gerçekten dikkate şayandır. Buna göre;

1. İlk Bulgar hükümetinin kurulduğu 679 senesinden beri, zamanın Bizans İmparatoru olan Dördüncü Konstantin ile Bulgar Prensi Asparuç arasında imzalanan anlaşma dolayısıyla Dobruca Bulgaristan arazisi sayılmış olması sebebiyle tarihen,
2. Türk-Rus savaşı dolayısıyla harap olan Dobruca'nın Bulgarlar tarafından tekrar imar edilmesi, Dobruca'ya Türk ve Tatarların yerleştirilmesine rağmen, Bulgarların milli duygularını kaybetmemiş olması sebebiyle irsen ve istihkaken,
3. Bulgarların Dobruca'nın hemen her kasabasında ticari münasebetler geliştirmesinden dolayı iktisaden,
4. Dobruca'nın her tarafında okul ve ibadethane açmalarından dolayı ilmen,
5. 1288 tarihli Ferman-ı Hümayun'da bile Dobruca'da Bulgarların anılmasından dolayı dinen,
6. Tuna bölgesi Bulgaristan'ın askerlik noktasından tabii sınırlarını teşkil ettiği için müdafaaten Dobruca'nın Bulgaristan'a ait olduğu ispat edilmeye çalışılmıştır.⁴⁴

43 DOB, s. 16.

44 DOB, s. 16-17.

Bulgarlar bu tarz neşriyatın yanında, müttefik devletler ve Dobruca ahalisi arasında da fiilen propaganda yapmışlardır. Ayrıca kazalara birer kaymakam tayin ederek Dobruca'da idareyi ele geçirmeye çalışmışlardır. Ancak Alman Menzil Müfettişi, Merkezî Dobruca'da askeri yönetim olmasından dolayı bu görevlileri kabul etmemiştir. Dobruca'da savaşan taraflardan birisi olarak Osmanlı Devleti de buranın idaresinde söz sahibi olmak istemiş ve bu hususun müttefiklerce müzakere edilmesini talep etmiştir. Bulgarları bu teşebbüse iten sebep kuşkusuz Dobruca'nın tek sahibi olma emelleridir.⁴⁵

Bulgarlar Kuzey Dobruca'da kendi idareleri altında bulunan Babadağ kasabasının zaptından hemen sonra, burada Dobruca adında bir cemiyet kurmuşlar ve bu cemiyet marifetiyle Dobruca genelinde yoğun propaganda faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Bulgarların çoğunluğu Tulça sancağında ikamet ettiğinden ve bu bölgede az sayıda Müslüman yaşadığından, Tulça'nın hemen her kaza ve bucağına adı geçen cemiyetin şubelerini açmışlar ve Dobruca'nın özellikle merkez ve güneyinde de bu şubeleri çoğaltmak için çalışmışlardır. Cemiyet, Dobruca'nın Bulgaristan'a ilhaki için propaganda yaparken, bu uğurda büyük bir de miting planlanmıştır. Öte yandan Romenlerin Dobruca'da zulüm yaptıkları, bunun için Dobruca'nın Bulgaristan'a verilmesi gerektiğine yönelik talepler listesi hazırlanmış ve bu talepname muhtelif hükümetlerle beraber, Brest Litovks heyetine de gönderilmiştir. Ayrıca Dobruca'nın Müslüman ve Bulgarlardan müteşekkil bazı yerlerinde okul ve cami arazilerinin Bulgarlar tarafından zorla alınmak istenmesi, Türk ve Tatarların yaşadığı bazı köylerde Dobruca'nın artık Bulgaristan'a ait olduğunun beyan edilmesi, buralarda yaşayan halkı göçe zorlamaya yönelik çalışmalar olarak görülmüştür. Hatta bazı Müslümanlara para karşılığı, Bulgar idaresini Romen idaresine tercih edecekleri şeklinde propaganda yaptırılmıştır.⁴⁶

Müslüman halkın Alman diline aşına olmaması ve haklarını bizzat müdafaa edememeleri hoşnutsuzluğu artırırken, evleri yanmış yıkılmış, köylerini tahliye etmek zorunda kalmış ahali, kendilerine birer mesken bulma telaşına düşmüştür. Hiçbir şeye sahip olmayan bu insanların bir de Almanlar tarafından angaryaya sürüklenmesi ve vergi ile mükellef tutulmaları zaten zor olan hayatlarını bir kat daha zorlaştırmıştır.⁴⁷

Dobruca'da Osmanlı Devleti'nin İdareye İştirak Sebepleri

Bulgar idare ve iddialarına itiraz eden Köstence Müslümanları, bir meşveret meclisi kurarak Dobruca'ya muhtariyet verilmesini talep edecek bir heyet oluşturmuşlardır. Bunun üzerine Köstence'de bulunan köylerden çağrılan 50 kadar üyenin huzurunda imzalanan ve muhtariyet talebini içeren bir beyanname ha-

45 DOB, s. 18.

46 DOB, s. 20.

47 DOB, s. 22.

zırlanarak Almanya ve Avusturya başbakanları ile Meclis-i Mebusan Başkanlığı ve Brest Litovks heyetine gönderilmiştir. Ancak beyanname incelendikten sonra, muhtariyeti gerektirecek tarihi, dini, siyasi ve ilmi hiçbir delilin bulunmadığı anlaşılmıştır. Zaten oluşturulan heyetin böyle bir meseleyi izah edecek kabiliyetten uzak olması ve gerekli maddi imkânlarının bulunmaması, muhtariyet talebinin kolay gerçekleşmeyeceğini göstermiştir.⁴⁸

Dobruca ile ilgili hazırlanan raporda, Osmanlı Devleti'nin Dobruca'da idareye iştirak etmesi için dört sebepten bahsedilmektedir. Bunlar;

1. Dobruca'yı zapt etmiş olan müttefik güçlerine mühim oranda Osmanlı kuvvetinin katılmış olması ve bunların Romanya cephesinin müdafaasında aktif bir rol üstlenmeleri,
2. Batı Romanya'da Karpatlardan Kariva'ya kadar olan şimendifer hududunun Avusturyalılar, Doğu ve Merkezî Romanya ile Merkezî Dobruca'nın Almanlar, Kuzey ve Güney Dobruca'nın Bulgarlar tarafından idare edilmekte olması,
3. Romanyalıların birçok milletten insanla birlikte Osmanlı tebaasını da huktan muhtaç hale getirmesi,
4. Harbin sonunda Dobruca ile ilgili imzalanacak anlaşmada Osmanlı tebaasının dışında 32.000 kadar Müslümanın da muhafaza ve hukuku için Osmanlı Devleti tarafından memurların atanmasında menfaat bulunması olarak özetlenmiştir.⁴⁹

Hazırlanan rapora göre, Kuzey Dobruca'nın bir kısmı ile Güney Dobruca askeri ve siyasi sebeplerden dolayı Bulgarların kötü idaresine terk edildiği için, Osmanlı Devleti'nin yalnızca merkezî Dobruca'da idari tasarrufta bulunması gerektiği, bunun da iki sebeple mümkün olabileceği vurgulanmıştır. Buna göre, birinci sebep Dobruca'da Alman ve Bulgarlarla beraber Osmanlı Devleti'nin de idareye katılması olarak gösterilmiştir. İkinci sebep ise Alman ve Bulgarların Romanya ve Dobruca'da bağımsız birer bölgeyi idare etmelerine benzer, Osmanlı Devleti'nin de Merkezî Dobruca'da idari tasarrufta bulunmasıdır.⁵⁰

Dobruca'da idari bir teşkilatın zaten kurulu olduğundan bahsedilirken, Osmanlı Devleti'nin Köstence'ye bir mutasarrıf, 6 kazaya birer kaymakam ve Müslümanların yaşadığı yerlere 25 kadar süvari polisinin gönderilmesinin yeterli olacağı belirtilmiştir. Merkezî Dobruca'da her üç hükümetin de ayrı ayrı idari teşkilat kurmasına lüzum olmadığı vurgulanırken, Osmanlı ve Bulgar memurlarının Almanlarla istişare halinde ortak hareket edebilecekleri ifade edilmiştir. Ayrıca bu memurların delege sıfatıyla istihdam edilmesi gerektiğinin de altı çizilmiştir. Dobruca'nın idaresinin Alman riyasetinde olması gerektiği,

48 DOB, s. 22-24.

49 DOB, s. 24-25.

50 DOB, s. 25-28.

Osmanlı ve Bulgar memurlarından ise ayrı bir şube teşkil edilerek, Almanlara idari anlamda yardımcı olunmasının en münasip yol olduğu ifade edilmiştir.⁵¹

Merkezî Dobruca sadece Köstence'yi içine alıp, burada Müslüman nüfus Romenlerden az olsa da Bulgarlardan fazladır. Bundan dolayı burada idarenin Osmanlı Devleti'ne bırakılması kabul edilirse, kurulacak kadronun mevcut kaza ve nahiyelere birer kaymakam ve müdürle beraber maliye, eğitim, posta ve telgraf, polis ve şimendifer müdürünü ihtiva etmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu iki tablonun dışında Merkezî Dobruca'nın sadece Osmanlı-Alman ya da Osmanlı-Bulgar hükümetlerinde müştereken idare edilmesi ihtimalinden bahsedilmektedir ki, ancak bu ihtimaller de Bulgar muhalefetine uğrayacağı için kabul edilemez bulunmuştur.⁵²

Nihayet Dobruca'da müttefik devletlerin ortak idaresi düşüncesi, Bulgar emelleriyle çatıştığı için mümkün olmamıştır. Sadece Alman Menzil Müfettişliğine bağlı olarak çalışan Osmanlı askeri murahhaslık dairesine birkaç memur daha ilave edilmiştir. Romanya, 3 Mart 1918'de ülkesindeki işgalleri sonlandırmak adına müttefik devletler tarafından yapılan Dobruca'nın terk edilmesi, Macar sınırında bazı düzenlemeler ile müttefiklere bazı ekonomik ayrıcalıkları içeren teklifi kabul etmiştir. Böylece Dobruca, Almanya, Avusturya-Macaristan, Bulgaristan ve Osmanlı Devleti kuvvetlerine terk edilmiş, 5 Mart'ta da barışın genel şartları üzerinde anlaşmaya varılmıştır. Buna göre Romanya, Dobruca'yı Tuna'ya kadar müttefiklere bırakacak ve ordusunun büyük kısmını terhis edecektir.⁵³ Uzun tartışmaların ardından 7 Mayıs 1918'de Romanya ile müttefik devletler arasında Bükreş Antlaşması imzalanmış ve Güney Dobruca'nın Bulgaristan'a, Kuzey Dobruca'nın ise dört müttefik devletin ortak idaresinde bırakılmasına karar verilmiştir.⁵⁴ Fakat yaklaşık 5 ay sonra I. Dünya Savaşı'nın İtilaf Devletleri lehine sonuçlanmasıyla imzalanan Bükreş Antlaşması geçerliliğini yitirmiştir.

Sonuç

Dobruca, stratejik konumu itibarıyla çevresinde bulunan hemen her devlet için önemli bir merkez olmuştur. XV. yüzyıl başlarında Osmanlı hâkimiyetine giren Dobruca, uygulanan iskân politikası sayesinde Müslüman nüfusun çoğunlukta olduğu bir bölge haline gelmiştir. Dobruca'nın Tuna Nehri'nin Karadeniz'e döküldüğü stratejik noktada olması, Osmanlı Devleti'nin Balkanlar'daki yol güzergâhındaki sağ kol üzerinde bulunması, bölgede zengin petrol yataklarının bulunması gibi nedenlerle, bölge hemen her dönemde zorlu hâkimiyet mücadelelerine sahne olmuştur. XVIII. yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti ile Rusya arasında cereyan eden savaşlar, Dobruca'da Osmanlı hâkimiyetinin kırılma-

51 DOB, s. 26-27.

52 DOB, s. 28.

53 Mucahit Özçelik, "1918 Bükreş Antlaşması", *History Studies International Journal of History*, Volume 4, Issue 4, November 2012, p. 264.

54 Özçelik, a.g.m., s. 269.

Gazi

Akademik
Bakış

273

Cilt 11
Sayı 21
Kış 2017

sına sebep olmuştur. 1768-1774 savaşı sonunda Ruslar, Tuna Nehri'ni aşarak Dobruca'ya ciddi zararlar verirken, Balkanlar'da Osmanlı otoritesi büyük yara almıştır. XIX. yüzyılda Rus saldırganlığı daha da artarken, 1877-1878 harbinde Ruslar karşısında ağır bir yenilgi alan Osmanlı Devleti, imzalanan Berlin Antlaşması'yla Dobruca dâhil, Balkanlar'daki birçok toprağını kaybetmiştir. Bakan Savaşları sonunda Rumeli'deki topraklarının tamamına yakını kaybeden Osmanlı Devleti, II. Balkan Savaşı'nın sonunda ancak Edirne'yi kurtarmayı başarabilmiştir. Bu vaziyette I. Dünya Savaşı'na katılan Osmanlı Devleti, ilk olarak kaybettiği toprakları geri almayı planlamıştır. Bu topraklardan birisi de Dobruca olmuştur. Dobruca bölgesi gibi önemli merkezler hakkında zaman zaman raporlar hazırlatan Osmanlı Devleti, buralarda yaşayan Müslümanların haklarını korumak ve savaş sonunda anlaşma masasında söz sahibi olmak için çaba göstermiştir. Bu raporlarda bölgenin demografik durumuyla birlikte, alınacak önlemler üzerinde de durulmuştur.

Dobruca için hazırlanan Ocak 1918 tarihli raporda idarenin Romanya'ya geçmesinden sonraki uygulamalar anlatılırken, bu esnada 93.000 civarında olduğu tespit edilen Müslümanların giderek azaldığı görülmüştür. 1878'de %36'larda olan Romen nüfusu, 1905'te %48'e, 1910'da ise %55'e yükselmiştir. Romanya'nın Ağustos 1916'da I. Dünya Savaşı'na dâhil olmasıyla, bu cephenin en önemli çarpışmalarına sahne olan Dobruca bölgesi, Alman ve Bulgar hükümetlerinin idaresine geçmiştir. Özellikle Bulgarların bazı uygulamaları insanlık dışı olarak nitelendirilirken, Almanların bu uygulamalara göz yumduğu da ifade edilmiştir. 1918 Dobruca raporu, bölgenin yeniden Osmanlı idaresine geçmesi halinde kurulacak teşkilatın şablonunu çizmesi bakımından eşsiz bir özelliktedir. Kuşkusuz Romanya'nın savaşta mağlup olması, fakat İtilaf devletlerinin savaşı kazanması Dobruca için planlanan tüm politikaları geçersiz bırakmıştır. 1940'a kadar Dobruca'nın tamamına hâkim olan Romenler, bu tarihte Almanların baskısıyla Güney Dobruca'yı tekrar Bulgaristan'a bırakmıştır.

Kaynaklar

AĞUÇENOĞLU, Hüseyin, "'Ak Toprak"la Dobruca Arasında. Dobruca Müslüman Türk Basınında Hicret Konusunda Yapılan Tartışmalar", *Osmanlı Araştırmaları (The Journal of Ottoman Studies)*, XXII, 2003, s. 61-75.

ARMAOĞLU, Fahir, *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)*, TTK Yayını, Ankara 1997.

BAYUR, Yusuf Hikmet, *Türk İnkılâbı Tarihi*, C. II, Kısım II, TTK Yayınları, Ankara 1983.

BOA, "Dobruca Kıt'asının Ahvâl-i İdariyye ve İctimaiyyesi", *Matbaa-i Askeriyye*, Dersaadet 1334, Demirbaş No: 3473, Tasnif No: 956.07 DOB.

Cemal Paşa, *Hatırât (1913-1922)*, Haz. Ahmet Zeki İzgöer, Nehir Yayınları, İstanbul 2006.

DOĞRU, Halime, *XIII.-XIX. Yüzyıllar Arasında Rumeli'de Sağ Kolun Siyasi, Sosyal ve Ekonomik Görüntüsü ve Kozluca Kazası*, Anadolu Üniversitesi Yay., Eskişehir 2000.

- ERİM, Nihat, *Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri*, Cilt I (Osmanlı İmparatorluğu Andlaşmaları), TTK Basımevi, Ankara 1953.
- HORATA, Osman, "Romanya Türkleri", *Yeni Türkiye*, Türk Dünyası Özel Sayısı II, Yıl 3, Sayı 16, Ankara 1997, s. 1859-1866.
- KARPAT, Kemal H., "Dobruca", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 9, İstanbul 1994, s. 482-486.
- METİN, Ömer, Atatürk Dönemi Türkiye-Romanya İlişkileri (1923-1938), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2011 (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- ÖNAL, M. Naci, "Romanya Türklerine Bakış" *Türk Dünyası Araştırmaları*, Sayı 93, Ankara 1994, s. 177-190.
- ÖZÇELİK Mücahit, "1918 Bükreş Antlaşması", *History Studies International Journal of History*, Volume 4, Issue 4, November 2012, p. 261-275.
- SAYDAM, Abdullah, "Tanzimat Devri'nde Dobruca'da İskân Faaliyetleri", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 7, Yıl 1992, s. 199-209.
- SAYILIR, Seyda B., "Dobruca'da Türk Varlığı ve Birinci Dünya Savaşı Esnasında Hazırlanan Rapor Üzerine Kısa Bir Değerlendirme", *TURAN Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 32, Yıl: 2016, s. 50-55.
- ŞİMŞİR, Bilal N., *Ege Sorunu*, Belgeler, C. II, TTK Yayınevi, Ankara 1982.
- URALGİRAY, Yusuf, "Romanya'da Türk ve İslam Kültürü (Dobruca'nın Dünü, Bugünü ve Yarını)", *Doğu Dilleri*, C. 2, S. 4, Yıl 1981, s. 295-354.
- ÜLKÜSAL, Müstecip, *Dobruca ve Türkler*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1987.
- YALÇIN, Durmuş vd., *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-I*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2005.

Extended Abstract

The Balkan Wars, which began in October 1912, resulted in one of the greatest catastrophes of history for the Ottoman Empire. After losing the wars on land and at sea the Ottoman Empire lost its sovereignty on places such as Macedonia, Albania and Thrace with the Treaty of London signed on 30 May 1913. The determination of the new border with the Midia-Enos line even caused to lose the Edirne. The fact that the Ottoman heritage could not be shared properly and Bulgarians got larger share than the other states are the developments ignited the fuse. Meanwhile, the Committee of Union and Progress, which seized control in the Ottoman Empire, took back Edirne from Bulgaria with the proper action taken by the administrators, but the balance in the Balkan peninsula changed against the Ottomans. Bulgaria, which was defeated on all front lines, signed the Treaty of Bucharest at the end of the II. Balkan War and had obliged to leave its own territories as follows: South Dobruja to Romania; Most of South Macedonia and Western Thrace to Greece; Bitola and Skopje to Serbia. As of this date, Dobruja has become an important geography where great struggles have taken place.

Gazi

Akademik
Bakış

275

Cilt 11
Sayı 21
Kış 2017

The Ottoman administration also tended towards the search for an alliance with Bulgaria and Romania, thinking that the situation in the Balkans was a particular concern to them. Despite a secret alliance agreement signed with Bulgaria on August 19, 1914, no agreement was reached with Romania. When Romania attacked the Austria-Hungary on August 27, 1916, Germany, the Ottoman Empire, and Bulgaria declared war on Romania. When the Balkan Wars, which changed the balance in Europe and the Balkans, were still influential, World War I broke out. While the world was being dragged into a two-block war, the Balkan countries observed the moves of the other Balkan countries before taking actions. One of the most important fronts of the war between the Central Powers and Romania was the Dobruja. While the strategic importance of Dobruja expressed different meanings for all states, the Ottoman Empire wanted to be one of the parties sitting at the table to protect the rights of the Muslim people in the region at the end of the war.

The Ottoman Empire continued its struggle in order not to give up its 500-year dominance established in Dobruja and to avoid falling behind on European politics through Balkan geography. Thanks to the settlement policy implemented in the region following the conquest of Dobruja, the Muslim community represented the majority in many places and generally established good relations with the people of the region. The Ottoman Empire, which wanted to participate in the government in the regions where the Muslims were the majority, made intense efforts to maintain cultural ties and to provide trained personnel in administrative sense. Since the beginning of the 19th century the Ottoman Empire had its experts to prepare reports on needed regions for the reasons such as geographical contraction, population mobility (migration) and settlement, and implemented new policies in accordance with these reports. Because of its strategic location and its intense Muslim population, Dobruja is one of the geographies where these policies are applied. While many reports about Dobruja were prepared in different periods, the number of these reports increased during World War I. As did Romania and Bulgaria, Ottoman Empire also carried studies to dispose on Dobruja and these studies were intensified in 1918. One of these studies is the report named "Dobruca Kıt'asının Ahvâl-i İdariyye ve İctimaiyyesi" (Administrative and Social Situation of The Continent Dobruja) which was published by the military press in 1334(1918) and preserved in the Library of the General Directorate of the Ottoman Archives. In the report, on one hand it is explained that the Romanians forced Muslims to migrate, on the other hand the Bulgarians' desire to settle in Dobruja is stated and the population statics given are remarkable. The fact that Dobruja became an important front during the war, its occupation by the Allied Powers and the establishment of different administrative organizations are also essential information that is explained in the report. The most important reason for the preparation of the report is the determination of the administrative organization to be established in Dobruja against the possibility that Dobruja was given back to the Ottoman Empire.